

MU'ALLIMOV SVIJET KNJIGE

Hadžem HAJDAREVIĆ

ZNAČAJNA HISTORIOGRAFSKA GRAĐA, PRETENCIOZAN NASLOV ZA KNJIGU

Mehmedalija Bojić: *Historija Bosne i Bošnjaka*, TKD “Šahinpašić”, Sarajevo, 2001.

Historija je *uznanstvenjena* povijest. Ali, bez obzira koliko god bila temeljena na egzaktnim povijesnim dokumentima, ona je gotovo uvijek tek jedan mogući, subjektivni pogled u višestoljetne naslage proteklih vremena. Mnogo je ispisanih povijesti o raznim zemljama, narodima, civilizacijama, ali kad je u pitanju Bosna, i cijeli balkanski prostor u svim njegovim usudima, vrtložnostima, nepredvidivostima, i ono što se jednom već dogodilo najčešće se još uvijek *dogada* u svojim uvjetovanim povijesnim/historijskim (najčešće, primitivnim ideološkim) taloženjima i (ne)razumijevanjima. Prije nepune četiri godine, *Historiju Bošnjaka* profesora Mustafe Imamovića dočekali smo ruku ispruženih s kraja na kraj svijeta. Bila je to prva bošnjačka historija predočena u konkretnoj autoritativnoj znanstvenoj ekspertizi i u riječi na bosanskome jeziku. Pred sobom, evo, imamo još jednu historiografsku studiju o ovoj zemlji i narodu: *Historija Bosne i Bošnjaka* (VII - XX vijek) od autora Mehmedalije Bojića.

Za jedan od motto-podsjetnika svoje *Historije...* autor Mehmedalija Bojić uzima čuvenu rečenicu Johna Santajane: “Oni koji ne spoznaju svoju historiju osuđeni su da je ponavljaju.” Upravo će ova neumoljiva tvrdnja biti glavna pokretačka, ali, katkada, i ometajuća snaga po autorovo znanstveno opredjeljenje i diskurs.

Pomalo djeluje zbunjujućim zašto se Bojić u svome uvodnom tekstu prvenstveno koncentrirao na informiranje čitaoca o “porijeklu, širenju i rasprostranjenosti muslimana u svijetu”, “prvim dodirima Južnih Slavena sa islamom”, itd., umjesto da se u uvodnim napomenama pozabavio poviješću bosanskoga prostora u kontekstu dostupnih geopolitičkih i civilizacijskih činjenica prije VII. vijeka, odnosno prije masovne imigracije slavenskih plemena na ove prostore. Cijela bosanska povijest od najstarijih vremena do dolaska Osmanlija *prepričana* je tek na osam-devet listova. Možda je autoru bilo važnije da Bošnjake prvenstveno transparentira kao is-

lamski a znatno manje kao evropski narod, da bi se pokazalo koliko su Bošnjaci, kao muslimanski narod, stradavali od svoga neposrednog evropskokršćanskog okruženja najviše uslijed svoga pripadanja svijetu islama...

U poglavlju “Bosna i Hercegovina u doba Osmanskog carstva (1463-1878)” Bojić je dao iscrpne informacije, temeljene na dostupnoj (priloženoj) historiografskoj literaturi i dokumentaristici, o tom djelu bosanske povijesti. A koliko je udovoljio prijeko potrebnim historijskoznanstvenim kriterijima najbolje mogu odgovoriti (posvjedočiti) oni povijesnici koji se bave osmanjskim dijelom povijesti ove zemlje i njezina naroda. Mogli bismo ovaj put samo navesti neka poglavlja: “Seobe, kolonizacija i etničke izmjene u Bosni i susjednim zemljama”, “Utjecaj gradova na islamizaciju stanovništva”, “Položaj Pravoslavne crkve od XV do XVIII vijeka”, “Austrijsko-osmanski rat i odbrana Bosne”, “Bune i ustanci Bošnjaka”, “Dubički rat”, “Slom janjičara, ustanak Husein-kapetana Gradašćevića, oslobođenje Bosne i postavljanje osnova bošnjačkomuslimanskog nacionalnog programa”, “Književnost, nauka, likovna i dekorativna umjetnost, arhitektura, muzika i obrazovanje u osmanskom dobu”, itd. Iza ovoga, slijedi period austrougarske uprave nad BiH, pa položaj “bosanskih muslimana u

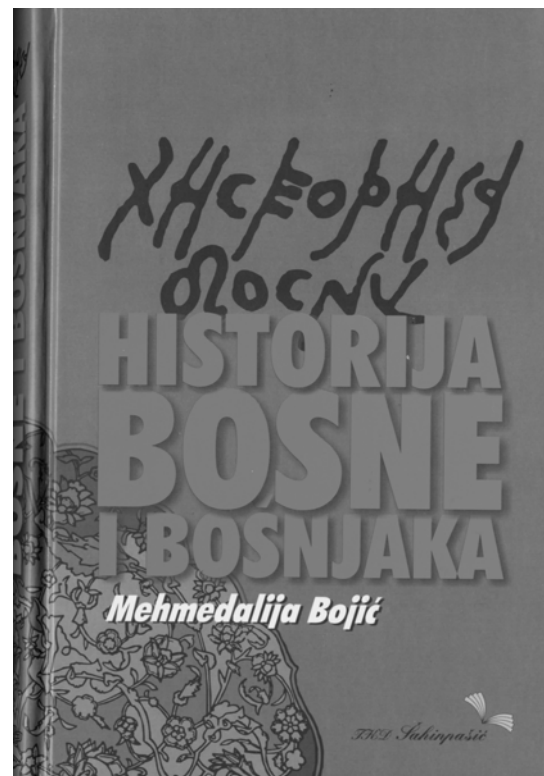
državnoj zajednici jugoslavenskih naroda (1918-1991.)” i da bise najveći dio knjige posvetio netom dogodenoj povijesti Bosne i Hercegovine u vremenu njezina osamostaljenja i vremenu njezina otpora velikosrpskoj (i velikohrvatskoj) agresiji na bosanski državnoživotni prostor, sva njezina materijalna i duhovna dobra. To je, zasigurno, i najkorisniji dio ove obimne studije. Kako je boravio u Beogradu i kako su mu, u vrijeme SFRJ, bili dostupni vojni i drugi arhivi, Bojić je svoju *Historiju Bosne i Bošnjaka* prvenstveno temeljio na tim dostupnim činjenicama. Za period od 1991. godine naovamo koristio se tekućom periodikom objavljuvanom na prostorima bivše Jugoslavije, agencijskim izvještajima, izjavama i intervjuima velike galerije političara. Vidno je da autora prvenstveno interesira stradalištvo zemlje Bosne i masovni genocidi počinjeni nad bošnjačkim i općenito muslimanskim življem. U takvom kontekstu ranije citirana rečenica Johna Santajane o historiji, narodu i ponavljanjima historije ima itekakvog smisla.

Ono što ovdašnjega čitaoca može začuditi jest odsustvo ikoliko strožijih kriterioloških mjerila u onim dijelovima knjige gdje se autor bavi znanstvenim, književnim, umjetničkim i općenito kulturnim aspektima iz života Bošnjaka u vremenu socijalističke Jugoslavije do njezina tragičkog raspada. To najviše čudi jer autoru, očito, da mu nije bila nedostupna odgovarajuća literatura. Imena književnika, znanstvenika, slikara i dr. nabrajana su gotovo pukim redom. Onako kako je koje ime autoru palo na pamet. Rame uz rame sa Dizdarom i Selimovićem, navođena su i ona imena koja u modernoj književnosti Bosne nisu svojim djelom mogla ući niukoju nacionalnu ili zajedničku bosanskohercegovačku antologiju. Najvjerovatnije da historičar Bojić nije bio u prilici da više čita nacio-

nalnu literaturu i tako uštima svoje historiografske kriteriološke parametre. Ocjene o presudnim djelima moderne bošnjačke književnosti davane su počesto začuđujućim uopćavanjima. Tako se može pročitati i ovakva rečenica: “Čamil Sijarić je objavio šest dobrih romana...” Djeluje da su, primjerice, Salih Alić i Dževad Karahasan gotovo pa vrsnici. Šteta, jer to umanjuje ukupni dojam o *Historiji Bosne i Bošnjaka*... Da budemo otvoreniji, pomalo je i uneozbiljuje. S druge strane, sve to govori da Bosni u što skorije vrijeme treba “Kulturna historija Bosne i Hercegovine”. Očito bi u jednom takvom znanstvenoistraživačkom projektu teško bilo mjesta i za historičara Mehmedaliju Bojića.

U drugom dijelu knjige Bojić piše i o “Muslimanima izvan Bosne i Hercegovine” (Makedonija, Kosovo, Sandžak, Crna Gora, Hrvatska, Slovenija). Vjerovatno se željelo Bosnu i Bošnjake prikazati u jednom širem, a bliskom, duhovnom, civilizacijskom i povijesnouvjetovanom društvenom kontekstu. I, dakako, da se Bošnjake prvenstveno povijesno *promotri* u kontekstu islamskoga kulturnocivilizacijskog kruga. Drugi se smislovi ne bi mogli naći.

O samom djelu tek će biti govora od strane domaćih historičara i drugih znalaca bosanskog/bošnjačkog političkog, kulturnog, društvenopsihološkog i svakog drugog naslijeđa. Svaka nova studija - pa i ova - sasvim je dobrodošla u naš vrlo oskudni historiografski prostor. Ne bismo željeli biti ni previše maliciozni pa otkrivati samo nedostatke. Jedino što se generalno može konstatirati jest da *Historija Bosne i Bošnjaka* Mehmedalije Bojića nije, nažalost, ni konzistentna, ni uravnotežena, ni ikoliko cjelovita historija jedne zemlje i jednog naroda. Bolje reći, ovo nije historija; ovo su tek prilozima za neku moguću veliku historiju Bosne i Bošnjaka... Jer je kroz mnoge dijelove nacionalne povijesti autor samo *protrčao*, žurio

je da stigne na “svoj teren” i dadne sve od sebe da objasni historiju, političko-ideološku uvjetovanost i posljedice genocida nad Bosnom i bošnjačkim narodom u toku Drugoga svjetskog rata i u posljednjem desetljeću XX. vijeka, a opet se u onom dijelu povijesti koje smo i sami neposredni svjedoci često zadržavao na nepotrebnim detaljima. Zato bismo prvenstveno mogli ponoviti/ustvrditi da ova *Historija*..., najviše u svome drugom dijelu, jest jedna izuzetno kvalitetna japija za jednu moguću cjelovitiju bosansku i bošnjačku historiju. Nadamo se da će ovaj drugi dio knjige - o bosanskoj povijesti od 1991. naovamo, u kontekstu, dakako, ranijih genocida i bosanskih borbi za slobodu - Mehmedalija Bojić objaviti kao svoje posebno djelo.